

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про національну безпеку України: Закон від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>.
3. Кожушко С. О. Феномен злочинності в оборонно-промисловому комплексі України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2020. № 1 (22). С. 224–233.
4. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
5. Кримінальна ситуація в Україні: основні тенденції. 2021 рік : монографія / авт. кол.: М. Г. Вербенський, О. Г. Кулик, І. В. Наумова та ін.; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. М. Г. Вербенського. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 340 с.

Сальніков Ігор Іванович,

начальник 3-го управління
(організаційно-контрольної роботи
та забезпечення діяльності) Департаменту
кримінального аналізу Національної
поліції України

ЗАПРОВАДЖЕННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ЗАГРОЗ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ТЯЖКИХ ЗЛОЧИНІВ ЗА МЕТОДОЛОГІЄЮ СОСТА

З метою реалізації затвердженої у 2015 році Стратегії національної безпеки України та зобов'язань, узятих Урядом за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, держава повинна вжити заходів щодо імплементації циклу ЄС – EMPACT [1].

EMPACT (*European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats*) – це Європейська мультидисциплінарна платформа проти злочинних загроз, тобто комплексний підхід до внутрішньої безпеки, що включає сукупність заходів від контролю зовнішніх кордонів, поліцейської діяльності та митного контролю до управління інформацією, навчання й профілактики, це своєрідний механізм об'єднання правоохоронних принципів чи концепцій ЄС та України.

ЕМРАСТ має чотирирічний цикл і складається з чотирьох кроків:

Крок 1: Оцінка тяжкої та організованої злочинності (SOCTA)

Крок 2: Визначення пріоритетів злочинності

Крок 3: Оперативні плани дій

Крок 4: Незалежна оцінка

Україною вжито низку заходів з виконання взятих на себе зобов'язань перед ЄС у сфері протидії тяжкій та організованій злочинності. Так, у 2020 році Кабінетом Міністрів України схвалено Стратегію боротьби з організованою злочинністю, яка визначає напрями розвитку системи боротьби з організованою злочинністю та механізми реалізації державної політики у цій сфері в сучасних умовах. [2]

Зокрема, Стратегією передбачено три етапи реалізації стратегії.

На першому етапі здійснюється оцінка загроз тяжких злочинів та організованої злочинності (SOCTA Україна).

На другому етапі за результатами проведеної оцінки визначаються стратегічні цілі і розробляються комплексні плани заходів.

Третій етап передбачає виконання зазначених вище комплексних планів заходів.

SOCTA – це продукт системного аналізу інформації правоохоронців про кримінальну діяльність і групи, що становлять загрозу для ЄС, щоб допомогти керівникам у визначенні пріоритетів серед загроз організованої злочинності.

До завдань, які стоять перед SOCTA Україна, слід визначити такі:

проведення аналізу тенденцій організованої злочинності;

здійснення аналізу сфер діяльності організованих груп і злочинних організацій (далі – ОГ і ЗО);

узгодження цілей та завдань з протидії організований злочинності;

аналіз законодавства у сфері протидії організований злочинності;

оцінка ефективності здійснення заходів з протидії ОЗ;

аналіз можливостей досягнення цілей та виконання завдань;

інші заходи організаційного та аналітичного характеру;

Реалізація проєкту оцінки тяжкої та організованої злочинності за методологією Європейського поліцейського офісу SOCTA Україна здійснюється у 3 етапи:

1. Підготовчий (організаційно-методичний, первинний збір інформації);
2. Обробка та внесення даних до ІІ «SOCTA»;
3. Аналіз та оцінка зібраних даних.

На сьогодні завершено І (підготовчий) етап упровадження оцінки загроз SOCTA Україна. До його результатів можна віднести те, що в січні 2022 року Кабінетом Міністрів України затверджено склад та Положення міжвідомчої робочої групи з координації запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна, *до якої зокрема входять представники МВС, Національної поліції, ДПС, СБУ, ДБР, ОГП, БЕБ, НАБУ, РНБО та інших*. Крім того схвалено Порядок збирання і узагальнення інформації та здійснення оцінювання загроз організованої злочинності та тяжких злочинів відповідно до системи оцінки SOCTA Україна» [3].

Міністерством внутрішніх справ і Національною поліцією забезпечено функціонування вищезгаданої міжвідомчої робочої групи, на засіданнях якої визначено 4-річний період оцінювання загроз організованої злочинності за методологією SOCTA – 2019–2022 роки; затверджено, запропоновані Національною поліцією, типові форми облікових карток щодо організованої групи та/або злочинної організації, злочинної спільноти та щодо сфер злочинної діяльності [4].

У результаті проведених підрозділами кримінального аналізу звірок відомостей, отриманих з регіонів, та матеріалів щодо протидії організованим злочинності, наданих Офісом генерального прокурора України, визначено перелік кримінальних проваджень відносно ОГ і ЗО, які було направлено до суду в період з 2019 по 2022 роки, та які підлягають оцінці за методологією SOCTA.

Також відбулося затвердження запропонованого Національною поліцією переліку сфер злочинної діяльності, які будуть вивчатися у ході проведення оцінювання загроз організованої злочинності та тяжких злочинів відповідно до системи оцінки SOCTA Україна, а також органів, відповідальних за заповнення відповідних облікових карток [5].

Розпочато тестову експлуатацію ІТ-рішення зі збору інформації.

Крім того, у грудні 2022 року в структурі Департаменту кримінального аналізу створено 4-й відділ (оцінки загроз та стратегічного аналізу) 1-го управління (аналітичного), на який покладено завдання щодо проведення стратегічного кримінального аналізу, у т. ч. у межах проєкту SOCTA.

На даний момент триває 2-й етап реалізації проєкту, який передбачає обробку та внесення даних до інформаційної підсистеми «SOCTA».

Зокрема, з метою автоматизації процесу збору даних про викриті ОГ і ЗО розроблено відповідне ІТ-рішення – Інформаційну підсистему ПНП України «SOCTA». Слід зазначити, що в більшості країн ЄС дотепер працівники поліції збирають відомості в ручному форматі за допомогою таблиць програми Excel.

Інформаційна підсистема ПНП України «SOCTA» – це спільний проєкт Департаменту кримінального аналізу та Департаменту інформаційно-аналітичної підтримки, який розпочав тестову експлуатацію із залученням працівників інших оперативних підрозділів Національної поліції на центральному рівні.

На виконання підпункту 2 пункту 4 протокольного рішення, ухваленого на засіданні Міжвідомчої робочої групи з координації запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна [6] та за дорученням Міністерства внутрішніх справ України розроблено проєкт наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «SOCTA» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України».

Зазначений проєкт наказу погоджений в Міністерстві цифрової трансформації України, Державній службі зв'язку та захисту інформації України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та направлений до Міністерства юстиції України для державної реєстрації.

У структурі ІІ «SOCTA» передбачено 2 форми облікових карток (запитальників):

1. Облікова картка щодо організованої групи та/або злочинної організації, злочинної спільноти, яка заповнюється окремо на кожну організовану групу та/або злочинну організацію, злочинну спільноту.

2. Облікова картка щодо сфер злочинної діяльності, яка заповнюється окремо на кожну сферу злочинної діяльності,

причому кожна сфера злочинної діяльності оцінюється за визначеним переліком індикаторів.

Зазначені картки створені у формі запитальників, що містять індикатори, які дозволяють цілісно зрозуміти та оцінити рівень організованої злочинності.

Методологія оцінювання використовує змішаний підхід, який складається з якісних та кількісних методів аналізу та набору чітко визначених показників для виявлення та уточнення найбільш загрозливих кримінальних явищ.

На підставі зібраних даних остаточно ухвалено перелік кримінальних проваджень відносно ОГ і ЗО, які було направлено до суду у період з 2019 по 2022 роки та які підлягають оцінці за методологією SOCTA. Також визначений перелік пріоритетних сфер злочинної діяльності.

До переліку пріоритетних сфер злочинної діяльності, які підлягають оцінці за методологією SOCTA, входять:

Торгівля людьми (*сексуальна експлуатація, трудова експлуатація, торгівля дітьми, тощо*)

Нелегальна міграція

Незаконний обіг наркотичних засобів (*коноплі – трава, смола та інше, кокаїн, героїн, синтетичні наркотики, нові психоактивні речовини (НПР) та прекурсори, наркомісткі лікарські препарати, тощо*)

Кіберзлочинність (*кіберзалежна злочинність, сексуальна експлуатація дітей в Інтернеті, шахрайство з безготівковими розрахунками, тощо*)

Фальсифікація товарів (*у галузі харчової промисловості, фармацевтична галузь, тощо*)

Порушення авторського права і суміжних прав

Корупція

Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом

Зловживання (корупція) в спорті

Незаконна діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей

Екологічна злочинність (*незаконний обіг відходів, торгівля зникаючими видами, тощо*)

Підrobлення грошей, цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів

Незаконна діяльність з підакцизними товарами (*алкоголь, тютюн, нафтопродукти, тощо*)

Рейдерство
Підроблення документів
Вимагання (*рекет, шантаж*)
Незаконний обіг вогнепальної зброї
Викрадення людей
Вбивство
Встановлення або поширення злочинного впливу
Злочини проти власності (*крадіжка, грабіж, розбій, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, тощо*)
Незаконне заволодіння транспортними засобами
Культурні цінності та артефакти
Шахрайство

Важливо зазначити, що якість кінцевого аналітичного продукту залежить від якості внесених у підсистему даних. З метою оптимізації процесу внесення даних та контролю за їх якістю в центральному органі управління поліцією та Головних управліннях Національної поліції в областях та м. Києві створено робочі групи, на які покладений цей обов'язок. До складу таких робочих груп включені співробітники слідчих, оперативних та аналітичних підрозділів.

Основним вимогами до членів робочої групи є те, що співробітники, які включені до робочих груп, повинні мати достатній рівень знань про криміногенну ситуацію в регіоні, особливості розслідування та документування кримінальних правопорушень, учинених організованими групами та злочинними організаціями, а також мати навички роботи з великими обсягами інформації, складання аналітичних документів.

З метою забезпечення повного та своєчасного внесення даних до облікових карток ІІІ «СОСТА» працівниками Департаменту кримінального аналізу підготовлено відповідний методичний посібник, постійно проводилась роз'яснювальна робота по внесенню інформації, проведено ряд занять з членами робочих груп, детально роз'яснено обсяг інформації, необхідний для внесення по кожному з індикаторів, а також зазначено джерела отримання такої інформації.

Після внесення даних до ІІІ «СОСТА» буде проведено 3-й етап проєкту – опрацювання отриманої інформації, її аналіз та підготовлено відповідний аналітичний звіт, який готуватиме міжвідомча аналітична група.

Звіт буде включати аналітичні висновки, що сформулюють політичні пріоритети, які трансформуються в стратегічні

правоохоронні цілі. Затверджені стратегічні цілі стануть основою для розроблення комплексних планів заходів.

На четвертому засіданні Міжвідомчої робочої групи з координації запровадження в діяльності центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна, затверджено методологію оцінювання загроз серйозної та/або організованої злочинності в Україні (SOCTA Україна), яка розроблена Міжвідомчим науково-дослідним центром з проблем боротьби з організованою злочинністю.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 1126-р «Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>.

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 січня 2022 року № 59 «Деякі питання запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2022-%D0%BF#Text>.

4. Протокол № 1 засідання Міжвідомчої робочої групи з координації запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна від 02 листопада 2022 року.

5. Протокол № 2 засідання Міжвідомчої робочої групи з координації запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна від 11 січня 2023 року.

6. Протокол № 3 засідання Міжвідомчої робочої групи з координації запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна від 23 червня 2023 року.

7. Протокол № 4 засідання Міжвідомчої робочої групи з координації запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна від 02 листопада 2023 року.